

Myšľara

## Úvod

/poznámka na úvod:

*~ vstúpajmymi ľadľovými*  
Hovorme s deťmi nie ako s infantilnými, menejcennými bytosťami, ale ako s rozumnými bytosťami. Nepodceňujme ich schopnosť chápať a poznávať! Budú nám sa takéto vzťah, rovnocenný prístup vďačné svojou pozornosťou!!

Scenár výstavy, ktorý predkladáme, je výsledkom výtvarno – textovej koncepcie stvárnenia detských práv, tak, aby sme ich zmysel a význam priblížili a objasnili práve tým, ktorých sa týkajú – teda deťom. Dodržiavanie práv dieťaťa je paradoxne záležitosťou dospelých, no práve ich vzťah k dieťaťu je základným momentom, v ktorom sa mnohé z deklarovaných práv porušujú. Základným predpokladom pri uvažovaní a následnom dodržiavaní práv dieťaťa je prijatý fakt, že dieťa chápeme nie ako akéhosi budúceho ľoveka, ľoveka – ľakatel'a na status dospelého, ktorý po istú /vekovú/ hranicu je svojím spôsobom „majetkom“ dospelým a je teda objektom, ktorý oni tvarujú, ale je samostatnou bytosťou, individualitou, ktorej potreby treba rešpektovať a dodržiavať. Jedine takýmto prístupom je možné začleniť dieťa do spoločnosti ako jej plnohodnotného ľlena a spolutvorcu, vychovať v ňom pocit zodpovednosti a učiť ho jeho právam, ktoré spätne pôsobia na neho v tom zmysle, že ho prirodzene učia chrániť a dodržiavať i práva tých ostatných. Vychovávajú teda z neho idividualitu a vedomie jedinečnosti, čím zároveň rámcujú jeho vzťah k spoločnosti jako občiansky zodpovedný a aktívny. Dieťa je spolutvorcom spoločnosti – nie až zajtra, ale už dnes! Toto by malo byť základnou a nosnou myšľienkou vyznenia výstavy, ktorej koncept predkladáme.

## O výstave

Pri priestorovom riešení sledujeme líniu, ktorá je najprirodzenejšia a súčasne /tak ako práva detí/ sleduje ich osobitné potreby, ktorých naplnenie je potrebné k tomu, aby mali možnosť zdravého a všestranného vývoja . Pri prezentácii jednotlivých práv, pracujeme s ich významom a znením nie popisne a konkrétne, ale rámcovo, podčiarkujúc význam dodržiavania týchto práv. Výstava a prezentácia práv dieťaťa by v našom prípade mala fungovať ako akási veľká hra na svet /veď čo napokon iné svet je?!/ Teda uvádzame dieťa do výstavy ako do hry, ktorá, aby sa mohla hrať, musí mať svoje pravidlá. Každé dieťa vie, že hráč, ktorý sa zúčastňuje hry, musí poznať a dodržiavať jej pravidlá, inak hra prestáva mať zmysel. Tento predpoklad dieťa dôverne pozná a zároveň vytvára pre nás možnosť pripraviť

preň výstavu ako príťažlivý svet hry, v ktorej prechádza jednotlivými kolami /v našom prípade okruhmi základných tém, ktorých sa práva dieťaťa týkajú/ a v závere je odmenené – poznaním, ale aj konkrétne darčekom, ktorý mu túto výstavu bude pripomínať a symbolicky tak z neho urobí člena a spolutvorcu toho najväčšieho spoločenstva – obrazu sveta.

Tematické riešenie hry o právach dieťaťa je rozvrhnuté s priestorovými možnosťami Bibiany do piatich miestností.

**Hra** začína v miestnosti prvej - symbolizuje narodenie dieťaťa a jeho prvé základné právo, právo na meno a príslušnosť. To, čo sa deťom zdá byť prirodzené, teda právo na meno je vlastne prvým vyčlenením a akceptovaním jeho ľudskej individuality. Menom sa človek vyčleňuje zo všeobecného, z nepomenovanej /a teda bezprávnej a nezodpovednej masy/ a stáva sa jedinečnou a neopakovateľnou bytosťou vo vzťahu o ostatným členom spoločnosti, ktorá ho prijíma a tým prijíma i povinnosť starostlivosti oň, dodržiavanie všetkých ostatných „pravidiel hry“, ktoré ho ďalej povedú životom, resp. našou hrou.

Pri celej výstave - hre neustále kladieme dôraz na tri základné predpoklady – rovnosť každej jednej ľudskej individuality, právo na rôznosť /farby pleti, pohlavia, vyznania, národnosti/ a vzájomnosť – vedomie, že dodržiavaním práv sa sám stávam tým, ktorí nielen poznajú a prijímajú vlastné práva, ale dodržiavajú i práva ostatných.

Dodržiavaním týchto troch základných predpokladov dodržiavam základné pravidlá hry na život v ľudskej spoločnosti a umožňujem tým sám sebe stať sa jej plnohodnotným členom a rozvíjať ju.

V nasledujúcich štyroch miestnostiach prechádzame základnými oblasťami, ktorých sa práva dieťaťa dotýkajú: **Právo na lásku a porozumenie, právo na špeciálnu starostlivosť pri duševnom či telesnom postihnutí, právo na prednostnú ochranu a pomoc, právo na bezplatné vzdelanie, hru a zotavenie, Právo na zdravý telesný a duševný rozvoj, Právo na rovnosť bez ohľadu na vek a rasu, pohlavie. Právo na výchovu v duchu tolerancie a bratstva.**

Pretože nie je cieľom našej výstavy – hry, právne vysvetliť jednotlivé práva zakotvené v Deklarácii práv dieťaťa z r. 1958, ich presné znenie budeme uvádzať iba ako súčasť jednotlivých výstavných a hracích priestorov, no výstava sama bude tieto práva iba významovo rámcovať a pokúšať sa odhaliť ich konkrétny význam a zmysel pre každého ľudskeho jednotlivca. Preto navrhujem, aby sa súčasťou výstavy stali workshopy, vydanie leporela s Právami dieťaťa a iné sprievodné aktivity /v spolupráci napr. so Slovenským

výborom UNICEF a Linkou detskej istoty/, ktoré by mohli presnejšie a vo vzájomnej interakcii vysvetľovať a oboznamovať záujemcov o presnom znení Práv dieťaťa, o stave ich dodržiavania v našej spoločnosti, resp. nedodržiavania, alebo aj poskytovať poradenstvo z oblasti problematiky Práv dieťaťa, nielen pre deti, ale aj dospelých, rodičov, vychovávateľov, pedagogických pracovníkov a iných. Tieto sprievodné aktivity by výrazne obohatili význam a zmysel celej výstavy - sprístupniť a oboznámiť dieťa a spoločnosť vôbec s problematikou Práv dieťaťa, zvýšiť citlivosť voči tejto problematike tak, aby sa stala prirodzenou súčasťou vzťahu človeka k človeku, dospelého k deťom, ale aj v myslení a vzťahoch detí medzi sebou, v ich vzťahu k spoločnosti a spoločenstvu, v ktorom žijú.

### Scenár výstavy

Pred vstupom do výstavných priestorov je umiestnený výrazný a výtvarne nápadito riešený slogan – motív výstavy:

*Do spurodca!*

**Dieťa nie je čakateľom na človeka,**

**Dieťa nie je budúcim človekom,**

**Dieťa je človekom v okamihu svojho narodenia a má svoje práva.**

**Prvým z nich je právo – poznať svoje práva.**

Doplňovým textom – možno vytlačeným ako súčasť vstupenky, alebo formou letáčka by mala byť informácia a citácia preambuly Deklarácie práv dieťaťa vyhlásená rezolúciou Valného zhromaždenia OSN z 20. Novembra 1959, spolu s vymenovaním základných desiatich práv dieťaťa.

Pretože výstava nie je koncipovaná pre presnú vekovú kategóriu a môžeme teda predpokladať vekový rozptyl od 5 až do 14 rokov, nie je možné rovnakými prostriedkami prihovárať sa návštevníkovi a rovnakými impulzmi a asociáciami v ňom budovať konečné posolstvo výstavy. Bolo by teda vhodné hneď pred vstupom do výstavných priestorov – ako súčasť hry, do ktorej vstupujú - dať deťom možnosť vybrať si z dvoch rolí – buď rolu dieťaťa / dieťa môžeme označovať napr. farebnými čiapočkami s brmbolcom, alebo inými podobnými symbolmi – po dohode s výtvarníkmi, alebo rolu dospelého /pre staršie deti/ - opäť označenú

symbolom príslušnosti k dospeljej vekovej kategórie, napr. fúzy na gumičke, čierny papierový klobúk a pod.

Týmto vytvárame dvojpolovosť sveta – hry a podčiarkujeme jej zmysel. Deti a dospelí, ako súčasť jedného sveta, ako tí, ktorých práva prezentujeme a zároveň ako tí, ktorí sa tieto práva učia dodržiavať. Prechádzajú v týchto rolách priestormi, predstavujúcimi jednotlivé tematické okruhy, hravým spôsobom musia plniť isté úlohy, pričom „dospelí“ pomáhajú „deťom“ a naopak – „deti“ pomáhajú „dospelým“, takto majú možnosť v každej jednej miestnosti, po splnení „úloh“ a hier, obdržať žetón, akúsi vstupenku, ktorá ich oprávňuje ku vstupu do ďalšieho hracieho kola – ďalšieho tematického okruhu týkajúceho sa práv dieťaťa, konkrétne, do ďalšej miestnosti, aby v závere hry spoločne dokázali každý vložiť svoj kúsok – podiel do konečného obrazu sveta, ktorý by sa mal priebežne vytvárať počas celého trvania výstavy až do svojej konečnej podoby.

## 1. MIESTNOSŤ

Vstup do miestnosti predstavuje vajíčko a tunel, ktorým musí prejsť, každé jedno z detí, symbolizuje jeho narodenie. Po ňom vstúpia deti do sveta – slnko, reflektor, hlasy, ruchy, na stenách postavy veľkých a malých ľudí, rôznych národností a rôznej farby pleti, koláže fotografií rôznych tvárí, dokreslované do postáv, siluety miest apod. V priestore miestnosti môžu byť postavené i časti makiet – zbúrané mestá, alebo postavy, ktoré ukazujú smer, navádzajú kadiaľ sa vydať, či naopak, postavy v uniformách, postavy z comiksov, vzbudzujúce hrôzu, smiech, či nedôveru ... Miestnosť je koncipovaná ako labyrint, v ktorom sa deti pohybujú podľa vyznačených stôp – farebné stopy ľudských nôh medzi vedú medzi rôznymi, už naznačenými artefaktmi, do druhej miestnosti. Miestnosť – svet – spoločnosť. Na stenách, i na zemi – môže tu byť namalovaná mapa, stopy ľudských nôh, šípky, ktoré označujú smer – akýsi hrací plán – znaky: pozor, stoj, hraj, ideš, pomôž, daj prednosť a pod., všetko sa to rôzne vzájomne križuje a medzi tým – na podlahe, ale i na stenách výrazné nápisy, rôzne graficky spracované:

PRÁVE SI VSTÚPIL DO HRY NA SVET.

SI TE VSTUPILY

KAŽDÁ HRA MÁ SVOJE PRAVIDLÁ.

KAŽDÝ HRÁČ, MUSÍ POZNAŤ PRAVIDLÁ HRY!

PRAVA DIEŤAŤA SÚ SÚČASŤOU PRAVIDIEL HRY NA SVET!

POZNAJ A DODRŽIAVAJ!

Pri vstupe do prvej miestnosti dostane každé dieťa kartičku – prvý žetón, do ktorej musí vpísať svoje meno. Kartičky sú v troch farbách a podľa farby kartičky sa dieťa pohybuje labyrintom miestnosti v stopách danej farby. Zároveň si vyberá – podľa veku, alebo výšky, medzi rolou „dospelého“ a „dieťaťa“. Súčasťou symbolu, ktorým je vybavený „dospelý“ je „povinnosť pomáhať a chrániť dieťa!“ „Dospelí“ aj „deti“ dostávajú kartičky rovnakých farieb a teda sa spoločne pohybujú po tých istých stopách.

Pri prechádzaní labyrintom má možnosť oboznámiť sa s informáciami, ktoré sú vo forme nápisov umiestnené na jednotlivých artefaktoch. Sú to základné informácie o ľudstve:

Napr. / Na zemi žije 6 miliárd ľudí. Každý deň sa na zemi narodí štvrt' milióna ľudí.

**Každý človek má právo na svoje meno. Každý človek má právo na príslušnosť k ľudskej spoločnosti.**

**Z každých sto ľudí je tridsať belochov a sedemdesiat ľudí majú inú farbu pleti.**

**Jedna miliarda ľudí žije v krajinách, kde sa nedodržiavajú základné ľudské práva!**

**Štyri a pol miliardy ľudí nemajú slušné bývanie a zabezpečenú základnú sociálnu starostlivosť!**

Pozn.

Právo na meno a štátnu príslušnosť.

Právo na bývanie, výživu a sociálnu starostlivosť.

Deti prechádzajú labyrintom, pričom „dospelí“ sprevádzajú „deti“, čítajú im nápisy, vedú ich v stopách a pod. ku vstupu do druhej miestnosti.

## **2. MIESTNOSŤ**

Druhá miestnosť symbolizuje právo dieťaťa na lásku a porozumenie ...

Aby sa deti mohli dostať do druhej miestnosti, musia prejsť rebríkom, pričom dospelí

pomáhajú deťom – ale aj naopak – deti môžu vystupovať iba po jednom, rebrík treba dolu pridržať, keď deti vystúpia hore na rebrík, šmyknú sa dolu šmykačkou do druhej miestnosti, ktorá je celá vystlaná molitanom a výtvarne riešená ako červenkastý priestor veľkého srdca.

Deti teda padajú do bezpečného prostredia, v molitane sa môžu váľať, skákať, časť priestoru tvorí trampolína. Deti skáču na trampolíne, aby vyskočili čo najvyššie a dočiahli „žetóny“ – drobné hračky, alebo balóniky, či malé srdiečka, ktoré visia zo stropu. Kým sa im to podarí, často padajú, no chránené sú bezpečným prostredím molitanovej výplne miestnosti. Vstup do

tretej miestnosti ich oprávňuje až získanie takéhoto „žetónu“, pričom vstupovať by mali vo dvojici – dieťa – dospelý, obaja so žetónmi.

Zvukovú kulisu druhej miestnosti tvorí smiech, detský džavot, jemná cinkavá hravá hudba, nesúca v sebe rôzne etnické motívy ...

/pozn. Možno „žetóny“ môžu byť aj rôzne symboly, priradujúce sa k rôznym rasám a kultúram – maska, hrkálka, bubon, indiánska čelenka, farbisté sklíčko, čierna bábika a pod./

Pozn.

**Právo na lásku a porozumenie.**

**Právo na lásku a starostlivosť pri duševnom a telesnom postihnutí.**

### **3. MIESTNOSŤ**

Miestnosť je panelmi tvarovaná znovu ako istý labyrint, pričom niektoré z panelov sú otáčacie a až ich otočením získame prechod do ďalšej časti labyrintu. Deti prichádzajú labyrintom vo dvojiciach, musia si vzájomne pomáhať – cestu medzi panelmi tvoria rôzne preliezačky, húpačky – preklápačky, mostíky, lanové rebríky a pod. Podčiarkujeme myšlienku, ktoré je témou tejto miestnosti, a to:

**Právo na prednostnú ochranu a pomoc.**

**Právo na ochranu pred zneužívaním.**

Funkcia panelov: ukazuje obe tváre tohoto motívu – na jednej strane vidíme motívy – či už fotografické, alebo výtvarne riešené /možnosť dohody s SV UNICEF, kde disponujú bohatým fotografickým materiálom porušovania práv dieťaťa/, harmonizujúce, alebo predstavujúce harmonickú podobu sveta dospelých a detí, postihnutých a zdravých – vzájomná pomoc, podpora, bezbariérovosť apod., na druhej strane panelov, ktoré sa otáčajú, aby sa deti dostali do inej časti labyrintu vidíme obrázky dokumentujúce biedu, chudobu, týranie a zneužívanie detí, alebo telesne, či mentálne znevýhodnených.

/pozn. Je možné polemizovať, nakoľko je vhodné dieťa na takejto výstave konfrontovať so skutočnou krutosťou vzťahu sveta dospelých a detí, ale som presvedčená, že v súčasnej dobe, kedy sa dieťa bežne stáva, či už prostredníctvom médií, alebo autentických každodenných zážitkov svedkom krutosti a násillia, je vhodné konfrontovať ho s týmto obrazom práve v atmosfére jeho vlastnej hravosti a pocite kamarátstva, ktorý pri hre na výstave prežíva./

Pred vstupom do štvrtej miestnosti dieťa dostáva tretí žetón - výmenou za spočítanie otočných panelov, na ktorých sa stal svedkom nedodržovania práv dieťaťa. Pri uvedení správneho počtu – napr. päť panelov s piatimi rôznymi motívmi, dostane dieťa od zriadenca tretí žetón –znak symbolizujúci pomoc a spolupatričnosť: obrázok spojených rúk. Pri preukázaní sa týmto žetónom vstupuje do štvrtej miestnosti.

#### 4. MIESTNOSŤ

Miestnosť svojím obsahom oboznamuje dieťa s témou vzdelávania, nie ako s nutným zlom, ale ako s dobrodružným odhaľovaním zákonitostí sveta a prírody, poznania, objavovania. To znamená, dieťa hravým spôsobom odhaľuje rôzne skryté tajomstvá a tie mu potom umožnia vyriešiť správne tri základné úlohy, vďaka ktorým dostane svoj posledný žetón. Miestnosť má tri časti – príroda, škola, oddych ...

Prvá časť predstavuje prales, v ktorom sú opice, vtáky, hady a iné zvieratá. Súčasťou akoby prírodovednej expozície /zvuková kulisa pralesa/ sú hravé popisky - zaujímavosti k jednotlivým exponátom:

Napr.: vieš, že anakonda dosahuje dĺžku sedem až osem metrov?

Vieš, že leňochod je cicavec žijúci v tropických pralesoch strednej a južnej Ameriky a a väčšinu času trávi zavesený dolu hlavou za hákovité pazúry?

A pod.

Druhú časť miestnosti tvorí prostredie spoločenských vied – napr. otázky a odpovede z fyziky, matematiky, astronómie, hravé otázky a odpovede. Je možné na zemi namaľovať mapu hviezdnej oblohy našej galaxie ...

Tretiu časť tvorí bicykel s putujúcou krajinou – mal by to byť bicykel pre dvoch, aby sme opäť podčiarkli potrebu vzájomnosti, pomáhania si – jeden otáča pedálmi, druhý sedí za kormidlom. Pri otáčaní pedálmi „putuje“ pred bicyklistami krajina – rôzne krajiny znázorňujúce rôzne svetadiely – princíp rolovania plátna zo strany na stranu, alebo inak riešené.

Medzi hravými otázkami a odpoveďami sa dieťa stretáva aj s informáciami, ktoré mu otvárajú iný pohľad na samozrejmosť, s ktorou prijímame vzdelanie:

Napr. Vieš že takmer štyri miliardy ľudí na Zemi nevie čítať a písať?

Vieš že zo 6 miliárd ľudí iba 6 miliónov vlastní počítač?

A iné zaujímavé informácie ohľadne vzdelania, alebo detskej práce – možnosť získať z UNICEFu.

Pred vchodom do poslednej miestnosti musia deti odpovedať na tabuli svetelnej tabuli na tri otázky /s odpoveďami na ne sa stretli pri prehliadke miestnosti, do ktorej sa môžu znovu vrátiť, ak odpovedať nevedia/, až po správnom odpovedaní, stisnutí správnych tlačítok – možno systém kódovaného zámku – sa pred nimi otvoria dvere do poslednej miestnosti.

Pozn.

Právo na bezplatné vzdelanie, hru a zotavenie.

Právo na zdravý telesný a duševný rozvoj.

## 5. MIESTNOSŤ

Je miestnosťou do ktorej vstup získalo dieťa až získaním štyroch žetónov, to znamená prešlo a vyskúšalo si, spoznalo rôzne aspekty, či už v úlohe „dieťaťa“, alebo v roli „dospelého“ tej veľkej hry na svet a spoločnosť, ktorej súčasťou - na to, aby sa mohla hrať – sú práva človeka – konkrétne v našom prípade práva dieťaťa. Teraz vstúpi do sveta budúcnosti. Pri vstupe získava fixku, alebo štetec a farbu a má možnosť na voľnú časť plochy namaľovať svoj kúsok budúceho sveta, alebo svoju postavu, obrys svojej postavy, ruky, či nohy a doplniť ho svojím menom.

Strop miestnosti tvorí pologuľa znázorňujúca zemeguľu svetadiely, tváre detí rôznych farieb pleti, rôznych rás. Strop plynulo prechádza do bielo vytapetovaných stien a podlahy, ktoré sú pripravené, aby deti na ne domaľovali kúsok svojej vlastnej predstavy, kúsok samých seba. Možno, aby sme im pomohli, niektoré časti môžu byť predkreslené a stačí ich vyfarbiť, no inak by mala byť detskej tvorivosti daná voľnosť. K významu tejto miestnosti ich nabádajú rôzne graficky a farebne riešené nápisy:

MÁŠ PRÁVO BYŤ INÝ! KAŽDE DIEŤA BEZ ROZDIELU MAJÚ PRÁVO;

SI SÚČASŤOU SVĚTA A SVET JE ČASŤOU TEBAJ

SVET TO SI AJ TY!

ABY BOLI DODRŽIAVANÉ TVOJE PRÁVA, MUSÍŠ AJ TY DODRŽIAVAŤ PRÁVA DRUHÝCH.

TO ČO MÁME VŠETCI SPOLOČNÉ JE NAŠA ROZDIELNOSŤ!

HRA NA SVET 2

DETI,  
STE

Súčasťou piatej miestnosti je iba panel znázorňujúci deti rôznych typov, národností a rás, vo vyrezaných otvoroch sa môže na tomto paneli odfotografovať každé dieťa, ktoré sa výstavy zúčastnilo. Spolu so skladačkou, ktorá mu pripomenie jednotlivé práva dieťaťa a výstavu, fotografia s mottom: ČLOVEK MENOM DIEŤA, zostane pre neho spomienkou a možno motívom k ďalšiemu uvažovaniu o otázkach, ktoré sme sa výstavou pokúsili otvoriť. Toto je cieľ, ktorý by sme radi dosiahli.

### Záver

**Výtvarnosť piatej miestnosti, na ktorej sa svojím spôsobom bude spolupodieľať každé jedno z detí, zúčastnené na výstave, vytvára možnosť ďalšej medializácie ... či spracovaná v materiáloch BIBIANY, alebo inak. No v každom prípade bude obrazom sveta našich detí.**

Človek menom dieťa, dieťa menom  
Spivod je výstava